

SOSEDSKO PRAVO

1. **Actio finium regundorum** (Zakonik XII plošč) – tožba zaradi spora o 5 čevljev (1,48 m) široki meji med poljskimi zemljišči, ki se je ni dalo priposestvovati (če se je stara meja zabrisala)
 - sodnik mora predvsem ugotoviti staro mejo, če se ne da, določi novo
 - po klas. pr. je ta tožba uporabna samo za spore o tej 5 čevljev široki meji, za osatlo je reivindikacija
 - po Just. je uporabna za vse mejne spore
 - je actio in personam
2. **Actio aquae pluviae arcendae** (Zakonik XII plošč) – tožba, ki jo ima sosed zaradi nove naprave, ki njemu v škodo spreminja odtok deževnice (nobeden sosed ne sme samovoljno na škodo sosedov spreminjati obstoječega odtoka deževnice, ki je določen ali po naravi ali po oblastvenih odredbah ali po stari ureditvi)
 - tožbo ima že, če mu škoda samo grozi, čeprav še ni nastala, ne pa tudi, če je ogrožen po naravnem odtoku vode ali zaradi sprememb, nastalih ob rednem obdelovanju polja
 - po Just.: tudi zaradi samovoljnega in nepotrebnega odtegotovanja vode
 - aktivno legitimiran: najprej samo lastnik, po Just. še uživkar in emfitevta
 - pasivno legitimiran: prej samo lastnik, po Just. še superficiar, uživkar in emfitevta
3. **PRETORSKI INTERDIKTI**
 - **Interdictum de glande legenda** – »Prepovedujem uporabo sile (za to), da ne bi on (=lastnik) smel vsak tretji (po naše drugi) dan pobirati in odnašati želoda (sadeža), ki pada z njegove njive na tvojo.«
 - **Interdicta de arboribus caedendis** – 2 interdikta v zvezi s spori glede dreves, ki s svojimi vejami segajo v zračni prostor nad sosedovim zemljiščem
 - kadar segajo drevesne veje nad sosedovo hišo, sme sosed pozvati lastnika zemljišča, na katerem raste drevo, naj drevo odstrani. Če pozvani tega ne stori, sme oškodovani drevo posekati in les obdržati zase.
 - kadar sega poljsko drevo nad sosedovo poljsko zemljišče, sme sosed zahtevati od lastnika, da poseka veje 15 čevljev (4,44 m) visoko. Če lastnik tega ne stori, jih sme posekati sam in obdržati les zase. Lastnik sme tudi izkopati korenine, ki segajo v njegovo zemljišče.
4. **Actio damni infecti** (še v principatski dobi v obliki legisakcijskega postopka) – varstvo zemljiškega lastnika, ki mu grozi škoda zaradi neurejenih razmer na sosednjem zemljišču (Zakonik XII plošč) – da se s stipulacijo
 - pretorsko pr.: CAUTIO DAMNI INFECTI – ogrožen zemljiški lastnik vnaprej zahteva od sosedu obljubo, da mu bo povrnjena škoda, ki utegne nastati bodisi zaradi pomankljivosti neke sosedove stavbe, bodisi zaradi nekega samo po sebi dovoljenega delovanja lastnika sosednjega zemljišča
 - pravica do kavcije se sčasoma razširi na dobrovernega posestnika, superficiarja, emfitevto, zastavnega upnika, uživkarja in najemnika, ki je stanoval na ogroženem zemljišču
 - Sčasoma je bila lahko zahtevana še od dobrovernega posestnika, emfitevte, superficiarja, uživkarja ali zastavnega upnika

- kdor zahteva varščino, mora priseči, da tega ne počne iz nagajivosti, ni pa mu bilo treba dokazovati, da nevarnost obstaja
 - če pozvani noče dati varščine, pretor ogroženemu dovoli, da vzame ogrožajoče zemljišče v varstvo = *MISSIO IN POSSESSIONEM EX PRIMO DECRETO*; potem lahko sam opravi potrebna popravila in ima v zavarovanje svojih potroškov na zemljišču retencijsko pravico
 - če potem pozvani v primernem času, ki ga je določil pretor, ni hotel dati sosedu potrebne varščine in povrniti potroškov, pretor pripozna ogroženemu sosedu na zemljišču enako pravico, kakor jo je imel tisti, ki ni hotel dati varščine = *MISSIO IN POSSESSIONEM EX SECUNDO DECRETO*
5. **Operis novi nuntiatio** – ugovor, ki ga je sosed izrekel zoper novo gradnjo ali delo na sosedovem zemljišču (samo dokler ni bilo končano)
- zlasti kadar je imel na sosedovem zemljišču ustrezno stvarno pravico (npr. služnost *altius non tollendi*); tak ugovor je varoval njegovo pravico (*iuris nostri conservandi gratia*)
 - če bi nova stavba utegnila ogrožati njegovo zemljišče (*damni depellendi gratia*)
 - v javnem interesu (*iuris publici tuendi gratia*) – če je npr. graditelj kršil grabene predpise
 - tudi glede podiranja obstoječe stavbe
 - če kljub ugovoru nadaljuje - **INTERDICTUM DEMOLITORIUM* – zahteva, da poruši vse, kar je bilo zgrajeno po prepovedi
6. **Interdictum quod vi aut clam** – kadar je njihov nasprotnik vkljub njihovi prepovedi (*vi*) ali skrivaj, brez njihove vednosti (*clam*) v zadnjem letu izvršil na določenem zemljišču kako njim škodljivo spremembo (podiranje hiše, sekanje dreves, odstranitev kipa iz javnega parka, kopanje jarka,...)
- uporabi ga lahko vsak interesent, ne samo stvarnopравни upravičenec (lastnik, solastnik, zemljiški služnostni upravičenec), ampak tudi prekarist, kupec in (glede kipa) celo tisti, ki je samo moralno zainteresiran
 - zoper tistega, ki poseduje sporno napravo, čeprav ni sam izvršil dejanja
 - nasilna (*vi*) – kadar jo je interesent prepovedal
 - *clam* – kadar njen tvorec ni pravočasno obvestil zainteresirane osebe, čeprav je mogel vedeti, da bo ugovarjala
 - **exceptio quod vi aut clam** – opraviči svoje dejanje (podrl sosedovo hišo, da bi omejil požar, porušil napravo, ki je bila zgrajena *quod vi aut clam*,...)
 - pretor obnovi prejšnje stanje (*interdictum restitutorium*), toženec mora oskrbeti obnovo na svoje stroške (če je on naredil spremembo ali če je bila narejena po njegovem ukazu), posestnik (ki ni naredil sam spremembe) pa mora dovoliti, da obnovo oskrbi tožnik (ki lahko od krivca zahteva povračilo škode)
 - lahko se uporabi v enem letu (od izreka prepovedi oz. odkar je bilo delo dovršeno)
7. **Iter ad sepulchrum** (Septimij Sever, Karakala) – tisti, ki nima nobenega dohoda do svoje grobnice, sme v ekstraordinarnem postopku zahtevati od lastnika sosednjega zemljišča, da mu za primerno plačilo (*iusto pretio*) tako pot dovoli
- iz te izjeme se v občem pravu razvije *splošna pravica do zasilne poti*
8. **Imisije** – vplivi, ki jih ima lastnikovo ravnanje na lastnem zemljišču na sosedovo zemljišče
- hišni lastnik ima lahko kopalnico, čeprav to povzroča vlago na sosedovi steni
 - ne sme imeti mlačne kopeli, ki povzroča sosedu trajno vlago (razen seveda, če ima služnost)
 - zemljiški lastnik ne sme izkopati greznice ob sosedovem zidu

- zemljiški lastnik ni dolžan trpeti, da na njegovo zemljišče letijo drobci kamenja (če npr. pri sosedih drobijo kamenje)
- višje ležeči lastnik ni (brez služnosti) dolžan trpeti dima, ki prihaja iz sosedove sirame
- lastnik ne more sosedu prepovedati navadnega uporabljanja zemljišča, čeprav mu to povzroča imisije, lahko pa mu prepove delovanje, iz katerega nastajajo izredne, prekomerne imisije > naperi NEGATORNO TOŽBO

PROKULIJANCI : SABINIJANCI

novorojenček postane pravno sposoben šele, ko prvič zajoka	brž, ko je bil živ rojen (Just.)
PP mortis causa sklenjen pod nemogočim odložnim pogojem je ničen	tak pogoj velja za nezapisan – dedič, kakor da je bil postavljen brezpogojno (Just.)
dečki splošno postanejo puberes pri 14 letih (Just.)	starostna meja se za dečke presoja individualno
derelinkventova lastninska pravica preneha šele, ko kak okupant vzame stvar v posest	preneha že, ko je stvar odvržena (Just.)
pri predelavi je predelovalec lastnik nove stvari	pri predelavi je lastnik snovi tudi lastnik nove stvari (Just. sprejme vmesno načelo)
vindikacijski voliljojemnik pridobi last. pravico šele, ko brezoblično izjavi, da stvar sprejme	lastnik postane tudi, če ne ve (če pa kasneje odkloni, velja, kot da ni nikoli pridobil lastnine) – Just.